

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора

Вдовенко Наталії Михайлівни

на дисертаційну роботу Федяя Ярослава Ігоровича на тему: «Формування системи фінансового контролінгу агропромислових підприємств в умовах цифрової економіки», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Актуальність теми дисертаційної роботи

Діяльність підприємств у сучасних умовах супроводжується значним зростанням обсягів інформації та прискоренням процесів активного залучення нових технологій для її акумулювання, обробки й глибокого аналізу, що є особливо важливим для прийняття ефективних управлінських рішень в екзогенному середовищі, яке постійно трансформується та продукує нові загрози, виклики й можливості для економічних суб'єктів. Відповідно перед суб'єктами підприємницької діяльності сьогодні постають нові завдання щодо побудови дієвих систем інформаційного менеджменту, функціонування яких дозволяло б ефективно управляти інформаційними ресурсами та потоками і, з урахуванням цього, постійно підвищувати ефективність власної діяльності.

Фінансовий контролінг є однією з концепцій, впровадження якої дає змогу побудувати інтегровану систему інформаційно-аналітичного забезпечення процесів тактичного та стратегічного управління суб'єктами господарювання. Особливо актуальним впровадження такої концепції в сучасних умовах є для агропромислових підприємств, функціонування яких пов'язане з необхідністю аналізу значних обсягів інформації, постійною зміною зовнішнього середовища, у якому вони функціонують, а також наявністю складних екзогенних й ендегенних викликів, що впливають на стабільність їхньої діяльності. Використання технологій штучного інтелекту, дронів технологій та інших сучасних цифрових рішень сьогодні значною мірою визначає інноваційність агропромислових підприємств, їх здатність підвищувати власну продуктивність,

прогнозувати перспективні напрями розвитку, виходити на нові ринки та загалом забезпечувати конкурентоспроможність власної продукції. Відповідно розроблення й поглиблення нових теоретичних і прикладних положень у частині дослідження побудови системи фінансового контролінгу агропромислових підприємств сьогодні набуває особливої актуальності, що підтверджує своєчасність обраної Федяєм Ярославом Ігоровичем теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана в межах планів науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» за такими темами: «Формування інноваційно-інвестиційних засад сталого розвитку суб'єктів підприємництва в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0121U113249), у межах якої автором обґрунтовано сутність системи фінансового контролінгу агропромислових підприємств; «Розробка механізму фінансування інноваційного відновлення стратегічно важливих секторів економіки України у післявоєнний період» (номер державної реєстрації 0123U104318)), у межах якої здобувачем обґрунтовано фінансові ризики цифрового розвитку агропромислових підприємств.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій

Основні результати дисертаційного дослідження, сформульовані здобувачем, а також висновки й практичні рекомендації є теоретично обґрунтованими та достовірними. Достовірність отриманих результатів підтверджується узагальненням положень значної кількості наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених з проблематики дослідження, а також використанням статистичного аналізу відповідних даних. У процесі проведеного дослідження застосовано сукупність загальновизнаних методів наукового пізнання, зокрема системний і діалектичний підходи, методи абстрагування та конкретизації, порівняльного й статистичного аналізу. Це дає підстави констатувати, що достовірність отриманих висновків і обґрунтованість запропонованих пропозицій та рекомендацій забезпечуються правильно обраним методологічним підходом до дослідження, а також достатнім використанням наукового й статистичного матеріалу.

Структура та зміст дисертації, її завершеність і відповідність установленим вимогам щодо оформлення

Структура і зміст дисертаційної роботи відповідають вимогам до оформлення дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, визначеним чинними нормативними документами МОН України. Дисертація містить усі обов'язкові структурні елементи та складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 239 сторінок комп'ютерного тексту. Список використаних джерел налічує 247 найменувань.

Текст дисертації викладено грамотною, логічно побудованою науковою мовою з дотриманням послідовності викладення матеріалу. Стиль подання результатів теоретичних і прикладних досліджень, нових наукових положень, висновків і рекомендацій є коректним та забезпечує належне сприйняття і практичне використання отриманих результатів. Використана наукова термінологія відповідає сучасному рівню розвитку фінансової науки та аграрної економіки.

У першому розділі досліджено теоретико-методичні засади формування системи фінансового контролінгу агропромислових підприємств. Автором узагальнено наукові підходи до трактування категорій «контролінг» і «фінансовий контролінг», визначено економічну сутність, функції, принципи та роль фінансового контролінгу у системі фінансового менеджменту підприємства. Значну увагу приділено обґрунтуванню змісту системи фінансового контролінгу агропромислового підприємства, її структурних компонентів, суб'єктів та інформаційно-аналітичного забезпечення. Також досліджено особливості функціонування і трансформації такої системи в умовах цифрової економіки, визначено вплив цифрових технологій на процеси фінансового планування, контролю, аналізу та прийняття управлінських рішень.

У другому розділі проведено комплексний аналіз сучасного стану розвитку агропромислових підприємств України та оцінено їх фінансовий стан. Проаналізовано основні тенденції цифрової трансформації агропромислового виробництва, рівень використання цифрових технологій у фінансовому управлінні

та їх вплив на ефективність діяльності підприємств. Крім того, визначено ключові внутрішні й зовнішні перешкоди формування та розвитку систем фінансового контролінгу в умовах цифрової економіки, систематизовано чинники, що стримують цифровізацію фінансових процесів і впровадження сучасних інформаційно-аналітичних інструментів.

У третьому розділі розроблено науково-практичні рекомендації щодо вдосконалення системи фінансового контролінгу агропромислових підприємств. Автором досліджено фінансові ризики цифрового розвитку підприємств та запропоновано їх розширену класифікацію. Обґрунтовано модель цифрового фінансового контролінгу, визначено її основні складові, принципи функціонування та напрями впровадження із використанням сучасних цифрових технологій. Також запропоновано механізм трансформації системи фінансового контролінгу в умовах цифрової економіки, розроблено інтегральний підхід до оцінювання її розвитку та сформовано стратегічні напрями подальшого вдосконалення фінансового менеджменту агропромислових підприємств.

Наукова новизна одержаних результатів

Результати, отримані у дисертаційній роботі Федя Я. І., свідчать про системний характер проведеного дослідження та наявність наукової новизни, що полягає у поглибленні теоретико-методичних засад функціонування системи фінансового контролінгу агропромислових підприємств та розробці практичних положень забезпечення ефективності її розвитку в умовах цифрової економіки.

удосконалено:

– науково-прикладні положення щодо впровадження та функціонування моделі системи цифрового фінансового контролінгу агропромислового підприємства, які, на відміну від існуючих підходів, сформульовані на основі конкретних стратегічних пріоритетів цифрової трансформації агропромислових підприємств у сучасних умовах та розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення функціонування цієї системи. Це дало можливість здобувачу у подальшому розкрити сутність моделі цифрового фінансового контролінгу, визначити її складові та специфічні риси, а також обґрунтувати прикладні напрями

поетапного її впровадження з використанням сучасних цифрових аналітичних технологій та автоматизованих систем підтримки рішень (с. 175-178);

– теоретико-прикладні засади функціонування та трансформації системи фінансового контролінгу агропромислового підприємства, які, на відміну від існуючих підходів, ґрунтуються на комплексному дослідженні ролі цієї системи у забезпеченні результативності фінансового менеджменту та обґрунтуванні доцільності використання концепції фінансового контролінгу в діяльності агропромислових підприємств. Це дало змогу розкрити зміст системи фінансового контролінгу, визначити її основні структурні компоненти, суб'єктів, об'єкти та процеси, пов'язані зі збором, накопиченням, аналізом і обробкою інформації для прийняття ефективних управлінських рішень щодо всіх напрямів господарської діяльності підприємства, а також сформулювати засади функціонування механізму її трансформації в умовах цифрової економіки. (с. 54-57);

– класифікацію фінансових ризиків агропромислових підприємств, що виникають у процесі цифрового розвитку, яка, на відміну від наявних наукових підходів, доповнена такими класифікаційними ознаками, як рівень ефективності, сутність ризику, етап застосування цифрових технологій, джерело виникнення, масштаб впливу, обсяг фінансових втрат, напрями, терміни виникнення, можливість управління, вид цифрових технологій, сфера прояву ризиків і їх страхового покриття. Запропонований підхід дозволив автору систематизувати ризики, пов'язані із впровадженням моделі цифрового фінансового контролінгу в діяльність агропромислових підприємств, а також сформулювати методичне підґрунтя для побудови системи управління фінансовими ризиками в умовах цифровізації агропромислового виробництва (с. 147-149);

– методичні засади оцінювання стану функціонування системи фінансового контролінгу агропромислового підприємства, які, на відміну від існуючих підходів, передбачають використання інтегрального індексу для комплексної оцінки рівня її розвитку. Запропоновано визначати інтегральний індекс шляхом агрегування сукупності субіндексів, що характеризують фінансову стійкість, бюджетування, рівень цифровізації, інформаційне забезпечення та ефективність

функціонування системи фінансового контролінгу. Застосування запропонованого методичного підходу забезпечило можливість обґрунтування стратегічних напрямів удосконалення системи фінансового контролінгу агропромислового підприємства з урахуванням поточного рівня її розвитку, наявного внутрішнього потенціалу та готовності підприємства до цифрової трансформації (с. 134-137);

набуло подальшого розвитку:

– поглиблено понятійно-категоріальний апарат фінансової науки у частині уточнення змісту категорії «фінансовий контролінг агропромислового підприємства», що, на відміну від існуючих підходів, реалізовано через детальний аналіз сутності дефініцій «контролінг», «фінансовий контролінг», а також визначення специфічних рис господарської діяльності агропромислових підприємств. У результаті запропоновано розглядати фінансовий контролінг агропромислового підприємства як складну підсистему фінансового менеджменту суб'єкта господарювання, що здійснює сільськогосподарську діяльність та виробництво агропромислової продукції, яка спрямована на забезпечення фінансовими ресурсами його стратегічного розвитку на основі організації ефективно функціонуючої системи збору, аналізу та обробки інформаційних ресурсів, що характеризують результати управління активами, капіталом, грошовими потоками, інвестиціями та іншими аспектами фінансовогосподарської діяльності такого суб'єкта (с. 54);

– прикладні засади формування механізму трансформації системи фінансового контролінгу агропромислового підприємства в умовах цифрової економіки, які, на відміну від існуючих підходів, передбачають комплексне обґрунтування змісту такого механізму, визначення особливостей його структурної побудови та принципів функціонування з урахуванням інтеграції цифрових технологій у систему управління підприємством. Це дало змогу запропонувати розглядати механізм зміни системи фінансового контролінгу як цілісну сукупність взаємопов'язаних методів, інструментів, важелів і управлінських рішень, спрямованих на вплив на виробничі, фінансові, управлінські процеси, а також економічні відносини, що виникають у межах підприємства, з метою

забезпечення ефективного та довгострокового розвитку системи фінансового менеджменту в умовах цифрової трансформації (с. 180-184);

– класифікація перешкод впровадження системи фінансового контролінгу на агропромислових підприємствах, яка, на відміну від існуючих підходів до групування та виокремлення таких перешкод, була розширена новими класифікуючими ознаками, зокрема: за рівнем керованості, за напрямком виникнення, за можливістю прогнозування, за обсягами фінансових втрат, за терміном впливу, за масштабом поширення, за рівнем вирішення (с. 130-133).

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що результати дисертаційного дослідження характеризуються достатнім рівнем наукової новизни, внутрішньою логічною узгодженістю та відповідністю поставлених меті й завданням, а отримані теоретичні положення можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових досліджень у сфері фінансів аграрного сектору.

Наукове та практичне значення отриманих результатів

Практичне значення отриманих результатів полягає в доведенні основних положень, викладених у дисертації, до рівня методичних розробок та практичних рекомендацій щодо забезпечення розвитку агропромислових підприємств в умовах цифрової економіки. Результати дисертаційної роботи використовуються у діяльності: ТОВ «АГРОТРЕЙДГРУП ЛТД»: використано методичні рекомендації щодо побудови інформаційноаналітичного забезпечення системи фінансового контролінгу; рекомендації щодо удосконалення процесів планування, бюджетування, контролю витрат та прогнозування фінансових результатів підприємства (№ 17 від 13.05.2026 р.); Фермерське господарство «Інтер-Агро-База»: застосовано рекомендації щодо інтеграції цифрових інструментів у процеси фінансового планування та внутрішнього контролю, пропозиції щодо підвищення ефективності управління витратами та фінансовими потоками (№ 49 від 13.05.2026 р.); Національного університету «Чернігівська політехніка»: використано у навчальному процесі кафедри фінансів, банківської справи та страхування при розробці методичних матеріалів, а також під час проведення лекційних та практичних занять з таких освітніх

компонентів: «Фінанси підприємств», «Фінансовий аналіз», «Фінансовий менеджмент» (№ 202/08- 841 від 12.05.2026).

Повнота опублікованих результатів дисертації

Наукові результати, отримані у дисертаційному дослідженні Федя Я. І., пройшли належну наукову апробацію, що підтверджується їх систематичним представленням на вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференціях, а також оприлюдненням у періодичних наукових виданнях. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 11 наукових працях, з них: 1 стаття в іноземному науковому виданні (Web of Science); 4 статті у наукових фахових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; 6 праць апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій – 9,5 друк. арк.; особисто автору належить – 6,0 друк. арк.

Так, рівень публікаційної активності здобувача повністю відповідає вимогам, установленим для апробації результатів дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії. Опубліковані результати дозволяють оцінити наукову новизну, теоретичну обґрунтованість і практичну значущість отриманих висновків.

Дотримання принципів академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів фактів порушення академічної доброчесності не встановлено.

Дисертаційна робота Федя Ярослава Ігоровича повністю відповідає п. 12 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44 щодо вимог доброчесності.

За результатами рецензування роботи факти плагіату, самоплагіату, фальсифікації і фабрикації не виявлено, відображені результати отримані особисто, у всіх інших випадках наводяться посилання на співавторів наукових публікацій та відповідні джерела, визначено особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Віддаючи належне науковій та практичній цінності дисертаційної роботи Федяя Ярослава Ігоровича, доцільно звернути увагу на положення, які мають дискусійний характер та можуть бути предметом обговорення під час захисту.

1. У підрозділі 1.2 доцільно було б більш детально порівняти систему фінансового контролінгу агропромислових підприємств із відповідними системами підприємств інших галузей економіки.

2. Було б доцільно ширше проаналізувати міжнародний досвід цифрової трансформації систем фінансового контролінгу агропромислових підприємств.

3. У роботі розглянуто основні перешкоди розвитку фінансового контролінгу, однак доцільно було б оцінити ступінь впливу кожної із них за допомогою експертного оцінювання.

4. Автор широко використовує категорію «цифровий фінансовий контролінг», однак доцільно було б більш чітко визначити критерії віднесення окремих цифрових технологій до інструментів такої системи.

5. При розробці моделі цифрового фінансового контролінгу потрібно було детально визначити місце стратегічного фінансового планування в її структурі.

6. Доцільно було б доповнити дисертацію практичними рекомендаціями щодо формування системи показників ефективності (KPI), які можуть використовуватися для оцінки результативності функціонування цифрового фінансового контролінгу.

Однак дані зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та визначають вектори для подальших наукових напрацювань Федяя Я. І

Загальні висновки та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Федяя Ярослава Ігоровича «Формування системи фінансового контролінгу агропромислових підприємств в умовах цифрової економіки» є цілісною, самостійною, достатньо апробованою, завершеною науковою роботою, яку виконано на високому науковому рівні та відповідає принципам академічної доброчесності. В роботі вирішено важливе наукове завдання концептуалізації теоретико-методичних засад функціонування системи

фінансового контролінгу агропромислових підприємств в умовах цифрової економіки. За змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів», та змін до Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що Федяй Ярослав Ігорович, автор дисертаційної роботи на тему: «Формування системи фінансового контролінгу агропромислових підприємств в умовах цифрової економіки», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної теорії
Національного університету біоресурсів і
природокористування України.

Наталія ВДОВЕНКО

